

prof. dr hab. Stanisław Hoc
Uniwersytet Opolski/ (em.)
Wyższa Szkoła Finansów i Prawa w Bielsku-Białej

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgr Anny Opalińskiej pt. "Rzecznawca majątkowy jako podmiot przestępstwa". Warszawa 2023, ss. 321

I. Uwagi ogólne

1. Autorka w swoich rozważaniach podjęła temat wąski związany z jej profesjonalną działalnością zawodową, aczkolwiek w zasadzie nie podejmowany szerzej w doktrynie. Tytuł rozprawy został sformułowany prawidłowo, a zawarte w rozprawie treści merytoryczne odpowiadają w pełni jej tematowi. Ujęcie tematu przez Autorkę zasługuje na uwagę.
2. Rozprawa składa się ze streszczenia, wykazu skrotów, wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych, wniosków i bibliografii.
3. Ważną częścią każdej rozprawy doktorskiej powinien być wstęp, nie wszyscy doktoranci przestrzegają tej „żelaznej reguły”, Autorka opracowała właściwy wstęp (s.14-24), stosunkowo obszerny, ale merytorycznie uzasadniony. Jej zdaniem zawód rzecznawcy majątkowego nie jest zawodem zaufania publicznego, ale do jego wykonywania niezbędne jest posiadanie wiadomości specjalnych, których ujęcie jest nieostre, brak definicji legalnej tego pojęcia (s.15). Autorka widzi potrzebę ujednolicenia metodyki pracy rzecznawców majątkowych poprzez konieczne zmiany legislacyjne, w tym w kodeksie karnym. Sygnalizuje już we wstępie kontrowersje związane z przepisem art .233 par .4a k.k., aczkolwiek powołuje się tylko na jeden komentarz (s.16). Już we wstępie Autorka dostrzega różnego rodzaju kontrowersje związane z sytuacją prawną biegłych, ich odpowiedzialności, odnosząc się jednak bardzo zwięźle do badań przeprowadzonych przez IWS i NIK. Autorka podkreśla, że w rozprawie doktorskiej zostanie dokonana próba oceny, czy podmiotem przestępstwa może być każdy rzecznawca majątkowy i w jakich przypadkach podlega on odpowiedzialności karnej. W związku z powyższym wskazała ona sześć pytań szczegółowych oraz cztery hipotezy szczegółowe. W swoich badaniach Autorka wykorzystuje następujące metody badawcze: formalno-dogmatyczna, analityczna, prawnoporównawcza, empiryczna oraz historyczno-porównawcza, można więc przyjąć, że jest dobrze przygotowana metodologicznie.

II. Uwagi szczegółowe

1. **W rozdziale I** (s. 25-125) - bardzo obszernym, zajmuje się Autorka statusem rzeczoznawcy majątkowego w polskim systemie prawnym, szczegółowo odnosząc się do: rzeczoznawcy majątkowego, biegłego sądowego-rzeczoznawcy majątkowego. Tytułem rozważań wprowadzających Autorka analizuje genezę zawodu rzeczoznawcy majątkowego (s. 25 in.), podkreślając znaczenie transformacji ustrojowej i powstanie wolnego rynku nieruchomości (s.26). Zauważa ona, że okres tworzenia zawodu to lata 1990-1997, gdy zostały zbudowane podstawy funkcjonowania zawodu „rzeczoznawstwo majątkowe” (s.28). Omawia przy tym odpowiednie regulacje prawne, przy wykorzystaniu dorobku doktryny, stosunkowo skromnej. Uważa że aktualnie stan prawny rzeczoznawców majątkowych kształtują przepisy adresowane do wszystkich podmiotów prawa oraz przepisy adresowane wyłącznie do członków tej grupy zawodowej (s.35), które omawia.

Następnie Autorka zwraca uwagę na specyfikę i charakter zawodu rzeczoznawcy majątkowego (s.42 in.). Charakterystykę zawodu rzeczoznawcy majątkowego zawiera przepis art.174 ust.3 u.g.n., lakoniczny, który stanowi, że rzeczoznawca majątkowy dokonuje określania wartości nieruchomości, a także maszyn i urządzeń trwale związanych z nieruchomością. Doprecyzowanie, na czym polegają lub mogą polegać te czynności wynika z przepisów dotyczących określania wartości nieruchomości, zakres działania rzeczoznawców majątkowych wskazany został w art. 7 u.g.n. Natomiast - jak podkreśla Autorka - w art.174 ust.3a u.g.n. Podano katalog czynności, jakie może wykonywać rzeczoznawca majątkowy - poza operatami szacunkowymi, ma on charakter zamknięty (s.44). Dość skromne, a przy tym niepełne są rozważania Autorki dotyczące pojęcia wolnego zawodu (s.52 in.), w przypisie 88 powołuje się na pracę P. F. Piesiewicza, że w żadnej ustawie nie zdefiniowano pojęcia wolnego zawodu oraz w przypisie 89 na zdanie T. Wiśniewskiego, że w świetle obowiązujących przepisów rzeczoznawstwo majątkowe jest tzw. wolnym zawodem, co wynika - zdaniem J. Jacyszyna - z art. 88 k.s.h. Zdaniem Autorki nie zostało ujawnione. Następnie omawia ona wykładnię pojęcia wiedzy specjalnej rzeczoznawcy majątkowego (s. 54 in.) oraz formy prowadzenia działalności gospodarczej rzeczoznawcy majątkowego (s. 55 in.). Zwraca uwagę na biegłych ad hoc (s.59 in.), aczkolwiek niektóre rozważania dotyczące biegłych i biegłych ad hoc są przez Autorkę powtarzane, co jest moim zdaniem zbędne. Autorka zajmuje się także organami nadzoru nad środowiskiem rzeczoznawców majątkowych (s. 63 in.), zwracając uwagę na Polską Federację Stowarzyszeń Rzeczoznawców Majątkowych, która jest organizacją zawodową w rozumieniu art. 4 pkt 15 u.g.n. Organizacja zawodowa - jak podkreśla Autorka - jest jedynym arbitrem, który ma uprawnienia do dokonywania ocen operatów szacunkowych (s. 64). Ważne są wywody odnoszące się do postępowania dyscyplinarnego i odpowiedzialności dyscyplinarnej (s. 67 in.). Autorka podkreśla, że dla rzeczoznawców majątkowych istnieją mechanizmy odpowiedzialności dyscyplinarnej, choć nie tworzą one samorządu zawodowego. Opisuje przy tym działalność Komisji Odpowiedzialności Zawodowej (s.70).

Następnie Autorka zajmuje się biegłym sądowym jako rzeczoznawcą majątkowym (s. 71 in.), przy wykorzystaniu doktryny i orzecznictwa. Powraca do wywodów dotyczących terminu „zawód zaufania publicznego”, który miał zostać poddany szerokiej analizie w doktrynie, ale nie zauważyłem przypisów w tym zakresie (s.82). Autorka uważa, że środowisko rzeczoznawców majątkowych jest przekonane, że wykonuje zawód zaufania publicznego i w związku z tym ustawodawca powinien stworzyć im możliwość powołania samorządu zawodowego (w tym zakresie odwołuje się w przypisie 157 do poglądu P. J.Suwaj), a jakie jest jej stanowisko? Autorka szeroko omawia prawa i obowiązki biegłego sądowego (s. 85 in.). Zdanie: ”Uprawnienia do wydania postanowienia o powołaniu biegłego posiadają także służby uprawnione do prowadzenia postępowań w zakresie przedmiotowym, do jakiego zostały powołane, m.in. służba celna, straż graniczna, służby wywiadu i kontrwywiadu, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne”- s.85-86, pozbawione jest sensu! Autorka podejmuje, ale informacyjnie problem istoty postępowania dowodowego (s.90 in.). Niejasny pozostaje pogląd Autorki:” Taki pogląd nie uzasadnia wprowadzonej penalizacji przedłożenia opinii biegłego z błędami, uznanej za fałszywą” (s.99), należało szerzej odnieść się do tej kwestii. Autorka odnosząc się do egzekucji uproszczonej stwierdza jednolitość stanowiska doktryny (s.111), nie powołuje się przy tym na przypis.

2. **W rozdziale II** (s.126-142) Autorka zajmuje się statusem rzeczoznawcy majątkowego w innych państwach europejskich (RFN, we Włoszech, Bułgarii, Austrii, na Białorusi), są to wywody informacyjne, dlaczego wybrała ona właśnie te kraje ?, najbardziej interesujące są regulacje niemieckie, co Autorka chciała osiągnąć poprzez swoje wywody prawnoporównawcze, tego jednak zabrakło.
3. **W rozdziale III** Autorka zajmuje się międzynarodowymi uwarunkowaniami prawnymi i automatyzacją procesu wyceny (s.143-161). Są to niewątpliwie interesujące i poznawcze wywody specjalistyczne świadczące o dobrej znajomości regulacji UE i standardów międzynarodowych, a także modeli wyceny (AVM) na świecie.
4. **W rozdziale IV** Autorka zajmuje się operatem szacunkowym i opinią o wartości nieruchomości (s.162-246). Są to obszernie rozważania świadczące o wszechstronnej znajomości statusu rzeczoznawcy majątkowego, w tym literatury i orzecznictwa sądowego. Autorka nie unika prezentowania także własnych poglądów. Analizując operat szacunkowy zwraca ona uwagę na jego istotę, błędy poznawcze, ocenę prawidłowości, ocenę operatów szacunkowych przez organy administracji publicznej i sądy administracyjne, niepewność wyceny, błędy w operatach szacunkowych. Interesujące są wywody dotyczące odpowiedzialności organizacji zawodowych rzeczoznawców majątkowych za szkodę wyrządzoną oceną prawidłowości sporządzenia operatu szacunkowego (s.197 in.), zwłaszcza po uchyleniu art.157 ust.1a u.g.n. Autorka przyjmuje za S. Kalus (przypis 314), że zawód rzeczoznawcy majątkowego jest zbliżony do

statusu zawodu zaufania publicznego (vide pogląd Autorki-s.14), należało jednak szerzej się odnieść do tej kwestii. Nawiązując do uchylenia art.157 ust.1a u.g.n. Autorka nagle odwołuje się do art. 233 par.4a k.k. (s.206), nie przytaczając jego treści, to budzi wątpliwości, to jakieś „oderwane wywody”. Informacje dotyczące opinii biegłego mają charakter bardzo informacyjny, ale poprawny (s. 207 in.), zostały oparte przede wszystkim na orzecznictwie sądowym. Autorka omawia następnie zasady sporządzania opinii (ogólne), a także w postępowaniu cywilnym, administracyjnym, postępowaniu karnym (s.215 in.). Zajmuje się także znamionami przestępstwa z art.233 par.4 i art.233 par.4a k.k. (s.228). Wykorzystując przy tym niezwykle skromnie dostępną literaturę przedmiotu, należało jednak przytoczyć treść tych przepisów. Autorka trafnie - moim zdaniem- ocenia krytycznie nieumyślny typ przestępstwa (art.233 par. 4a k.k.) - s.233, niedawno zamierzano wprowadzić do k.k. nieumyślne szpiegostwo! Przyłącza się do poglądu J. Hanca i A. Skowrona gdy chodzi o ocenę art. 233 par.4a k.k.(s.234). Następnie omawia znamiona przestępstwa z art.271 k.k. (s. 234 in.). Analizuje kwestie związane z opinią fałszywą (s.236 in.), powracając kolejny raz do art.233 par. 4a k.k. (s.238), zauważa, że przepis tego artykułu jest szeroko krytykowany przez m.in. T.Widlę. Przytacza po raz kolejny stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące opinii fałszywej i nierzetelnej z 1.02.2017 r., nie poddając go jednak merytorycznej ocenie. Autorka analizuje także pojęcie opinii nierzetelnej (s.244 in.). Jednak zabrakło jej konsekwencji, uważa, że pojęcie „nieumyślnie fałszywej opinii” może być rozumiane różnie, słuszne jest twierdzenie biegłych , że kompleksowa ustawa o biegłych jest niezbędnie konieczna, tak jak pożądana jest penalizacja nieumyślnie fałszywej opinii-powstaje pytanie jakie jest w końcu stanowisko Autorki w kwestii art.233 par.4a k.k.? (s.246). Przy okazji przytacza pogląd L.Gardockiego (s.246), który nie jest jego autorstwa, został wypowiedziany przez W.Wróbla, A.Wojtaszczyka, W. Zontka w pracy pod redakcją L. Gardockiego .

5. **W rozdziale V** Autorka przedstawia problem odpowiedzialności rzeczoznawcy majątkowego (s.247-282), zabrakło krótkiego wprowadzenia. Zajmuje się w pierwszej kolejności odpowiedzialnością zawodową (s.250 in.). Autorka podkreśla, że postępowanie prowadzone z tytułu odpowiedzialności zawodowej ma charakter szczególny. Organ administracji publicznej wydając rozstrzygnięcie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej, tj. decyzję o zastosowaniu kary dyscyplinarnej opiera ją na dowodach zgromadzonych w aktach sprawy, czyli na dowodach zebranych przez KOZ w trakcie postępowania wyjaśniającego, prowadząc takie postępowanie organ stosuje przepisy postępowania administracyjnego zawarte w k.p.a., jak również regulacje wynikające z art. 194-195a u.g.n. (s. 250).

Następnie Autorka szczegółowo omawia regulację tej odpowiedzialności.

Autorka wzbogaca swoje wywody o dane statystyczne dotyczące liczby rozstrzygnięć postępowań KOZ (s. 259 in.).

Kolejno omawia zasady odpowiedzialności cywilnej (s.261 in.). Wywody te nie nasuwają uwag krytycznych, są wyrazem dobrej znajomości zasad

odpowiedzialności cywilnej, w tym literatury i orzecznictwa. Następną odpowiedzialnością rzeczoznawcy majątkowego jest odpowiedzialność karna, którą Autorka analizuje (s.268 in.). Zbędne- moim zdaniem - było odnoszenie się do ogólnych zasad odpowiedzialności karnej zawartych w kodeksie karnym, szczególnie w rozprawie doktorskiej. Niespodziewanie Autorka powraca do odpowiedzialności cywilnej biegłego (s.272 in.). Następnie analizuje raz jeszcze art.233 par.4 k.k. (s.274 in.), art.233 par.4a k.k. i art.235 par.5 k.k. (s.277 in.). Analizuje także stronę podmiotową przestępstwa z art.233 par.4 i par.4a k.k. (s.277 in.). Zwraca uwagę na problemy interpretacyjne związane z określeniem znaczenia pojęcia „istotna szkoda”(s.280).

6. Pracę zamykają w warstwie merytorycznej wnioski (s.283-285), niezwykle syntetyczne. Formułuje wniosek *de lege ferenda*, w odniesieniu do zagadnienia oceny prawnej czynów rzeczoznawców majątkowych powrót do stanu prawnego sprzed 15 kwietnia 2016 r., przyłączając się do postulatów innych autorów. W odniesieniu do odpowiedzialności odszkodowawczej biegłego sądowego Autorka uważa, że celowe jest wprowadzenie przepisów normujących to zagadnienie na wzór niemiecki (s.284). Przyłącza się do postulatu innych autorów, uchwalenia ustawy o biegłych. Niestety nie dostrzega jednak podejmowanych prac legislacyjnych nad przygotowaniem ustawy o biegłych, które były prowadzone w 2006, 2008, 2012 i 2014, a 8 lutego 2014 r. projekt ustawy został przyjęty przez Radę Ministrów, należało sięgnąć do wiedzy w tym zakresie, należało także zainteresować się wystąpieniami RPO z 2016, 2018, 2020 dot. konieczności uregulowania ustawowego statusu biegłych. W dniu 20.01.2022 r. RPO kolejny raz zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z pismem, z odpowiedzi wynika, że trwają prace analityczno-koncepcyjne.
7. Pracę zamyka bibliografia, bardzo bogata, aczkolwiek przy aktach prawnych nie zachowano hierarchii aktów. Autorka nie wykorzystwała jednak w pełni dostępnej literatury przedmiotu, m.in. : B. Grabowska, A. Pietryka, M. Wolny, współpraca A. Bodnar, *Biegli sądowi w Polsce*. HFPC. Warszawa 2014- w której zawarto siedem rekomendacji, A. Bochentyn, *Dowód z opinii biegłego w jurysdykcyjnym postępowaniu administracyjnym*. Warszawa 2020, D. Wilk, *Konsultant w procesie karnym*. „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 7-8, J. Marian, *Biegły sądowy z zakresu historii prawa*. Kraków 2013, J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Biegły w postępowaniu sądowym cywilnym i karnym. Praktyczne omówienie regulacji z orzecznictwem*. Warszawa 2016, K. Witkowska, *Biegły w postępowaniu karnym*. „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 1, M. Kała, D. Wilk, J. Wójcikiewicz (red.), *Eksperyza sądowa. Zagadnienia wybrane*. Warszawa 2017, D. Gil, P. Rogowski (red.), *Rola biegłych we współczesnym postępowaniu sądowym*. Lublin 2019, B. Lewandowski (red.), *Pozycja i rola biegłego w polskim systemie prawnym*. Warszawa 2016, A. Bielska-Brodziak, T. Urban, *Ile waży słowo? O kosztach złego doboru biegłych sądowych i sposobach ich minimalizowania*. „Przegląd Prawa

Medycznego” 2019, tom 1, nr 1, A.Szaplonczay, Wadliwe opinie biegłych jako przyczyna pomyłek sądowych w polskim procesie karnym. Sygnalizacje możliwości naprawczych. Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2019,nr 1//24/, N.Świechowska, Biegli i quasi biegli w polskim postępowaniu karnym. Możliwość korzystania z tzw. opinii prywatnych. Problemy Współczesnej Kryminalistyki 2022, tom 26, J. Włodarczyk-Madejska, Opinia biegłego w sprawach cywilnych w świetle badania aktowego. Prawo w Działaniu Sprawy Cywilne 31/2017,I.Wrześniewska-Wal, Medyczne zawody zaufania publicznego. Warszawa 2023, P. Rybicki (red.),Ocena kompetencji biegłych sądowych. Oczekiwania i rekomendacje. Wyd. Fundacja Europejskie Centrum Inicjatyw w Naukach Społecznych. Warszawa 2015, N. Gesek, Administracyjnoprawna regulacja zawodu rzeczoznawcy majątkowego w Polsce (WPiA UWM, Olsztyn 2023, niepublikowana rozprawa doktorska), B. Działak, Wycena nieruchomości dokonywana przez rzeczoznawców majątkowych a wycena nieruchomości dokonywana przez systemy teleinformatyczne, WPiA UAM Poznań, niepubliczna rozprawa doktorska).

III. Wnioski końcowe.

1. Autorka podjęła się ambitnego i trudnego zadania, które wykonała poprawnie. W warstwie merytorycznej problematyki rzeczoznawców majątkowych porusza się swobodnie, nieco trudniej natomiast w problematyce prawnokarnej. Stąd główny wątek rozprawy doktorskiej nie został przedstawiony w sposób wyczerpujący. We wnioskach zabrakło odniesienia się do tezy rozprawy, problemów szczegółowych i hipotez szczegółowych Recenzent odczuwa więc pewien niedosyt.

2. Autorka prezentuje własne stanowisko, dość nieśmiało jednak polemizuje z innymi poglądami, niektóre fragmenty rozprawy zawierają powtórzenia i są niekiedy chaotyczne.

3. Język rozprawy jest zrozumiały, ale niektóre określenia mogą budzić uwagi krytyczne, np. zapis (s.14 in.)-znany jest zapis testamentowy i zapis na sąd polubowny, obarczyć - s.166, więzienie - s.268, Budyn, a nie Budyń, Ł.Błaszczak, przypisy niedokładne -brak numeru strony- s. 29, 47, 50, 51,53, 57,59,70,76, 8283,84, 99, 104 ,116, 122, 164, 198, 201, 205, 233, 246, 270.

4. Mimo podniesionych uwag, rozprawa doktorska ma charakter twórczy, zawiera w sobie znaczny ładunek krytycznej analizy i samodzielności Autorki. Jest to niewątpliwie rozprawa interesująca, wartościowa, a przy tym oddającą jej zainteresowania osobiste.

5. Rozprawa doktorska mgr Anny Opalińskiej pt. "Rzeczoznawca majątkowy jako podmiot przestępstwa" stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, spełnia więc wymogi rozprawy doktorskiej określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r., poz. 742 ze zm.) i może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

14.11.2023 r.